

Articles i comentaris

de

JORDI ARBONÈS

publicats a

"Ressorgiment"

CATÈDRA

**OBRA
CULTURAL
CATALANA**

2003

Sumari

Presentació

El català, ¿ dialecte, llengua vernacla o idioma ?	1 i 2
Després de l'estrena de "Ronda de Mort a Sinera"	3 i 4
Els llibres : "Les dues funcions del circ", de A. Artís-Gener	5
Reflexions a l'entorn de	
"Avui es parla de mí", de Manuel de Pedrolo	6 - 7 i 8
Que les paraules siguin els fets	
- A la memòria de Mestre Pompeu Fabra	09
Poemes de Fèlix Cucurull, en portuguès	10
Poesia catalana en llengua portuguesa	11 i 12
Nacionalisme i lluita social en la poesia de Salvat-Papasseit ...	13 i 14
"Els vençuts", llibre d'un escriptor de diumenge a la tarda	15 i 16
Llibres: "Literatura i societat a la Mallorca de postguerra"	17
L'actual teatre català - "Homes i no", en francès	18
La veu rebel d'un poble engrillonat (I)	19 i 20
La veu rebel d'un poble engrillonat (II)	21 - 22 i 23
Els llibres : "Cancionário catalao", de Steïlla Leonardos	24
Els llibres : "Rimes alguereses", de Rafael Catardi	25
Annex :	
H. Nadal i Malloï, guerrer de ka ploma, del Plec	
especial "H. NADAL I MALLOI in memoriam" , editat	
per OBRA-CULTURAL CATALANA, gener 1979	26 i 27

Sumari

Presentació

El català, ¿ dialecte, llengua vernacla o idioma ?	1 i 2
Després de l'estrena de "Ronda de Mort a Sinera"	3 i 4
Els llibres : "Les dues funcions del circ", de A. Artís-Gener	5
Reflexions a l'entorn de	
"Avui es parla de mí", de Manuel de Pedrolo	6 - 7 i 8
Que les paraules siguin els fets	
- A la memòria de Mestre Pompeu Fabra	09
Poemes de Fèlix Cucurull, en portuguès	10
Poesia catalana en llengua portuguesa	11 i 12
Nacionalisme i lluita social en la poesia de Salvat-Papasseit ...	13 i 14
"Els vençuts", llibre d'un escriptor de diumenge a la tarda	15 i 16
Llibres: "Literatura i societat a la Mallorca de postguerra"	17
L'actual teatre català - "Homes i no", en francès	18
La veu rebel d'un poble engrillonat (I)	19 i 20
La veu rebel d'un poble engrillonat (II)	21 - 22 i 23
Els llibres : "Cancionário catalao", de Steïlla Leonardos	24
Els llibres : "Rimes alguerenses", de Rafael Catardi	25
Annex :	
H. Nadal i Malloï, guerrer de la ploma, del Plec	
especial "H. NADAL I MALLOI in memoriam" , editat	
per OBRA-CULTURAL CATALANA, gener 1979	26 i 27

Presentació

OBRA CULTURAL CATALANA de Buenos Aires ha volgut contribuir a la tasca de la recentment creada Càtedra Jordi Arbonès a la Facultat de Traducció i d' Interpretació - Universitat Autònoma de Barcelona - amb aquest recull de fotocòpies de treballs periodístics de l' Arbonès publicats a Buenos Aires.

Conté, per ordre cronològic, articles i comentaris que el nostre company va publicar a la revista "Ressorgiment" [#] i, com a Annex, el que va escriure encapçalant els textos de "H. NADAL I MALLOL in memoriam" que va editar OBRA CULTURAL CATALANA a gener 1979.

[#] "Ressorgiment", revista independent catalana, no comercial, que es va publicar mensualment a Buenos Aires, ininterrompudament, des d'agost del 1916 a desembre 1972. El seu nacionalisme sense pactes ni partidismes, li permeté gaudir d'un ampli ventall de col.laboradors, tots ells també altruïstes, i guiats pel mateix esperit patriòtic. Ha estat la publicació catalana de més llarga durada de tots els temps.

Els 677 números de la seva col.lecció es poden consultar a la Biblioteca de Catalunya i a la del Centre d'Estudis Històrics Internacionals (CEHI), de Barcelona, i a la Biblioteca Municipal El Port de la Selva (Alt Empordà).

Presentació

OBRA CULTURAL CATALANA de Buenos Aires ha volgut contribuir a la tasca de la recentment creada Càtedra Jordi Arbonès a la Facultat de Traducció i d' Interpretació - Universitat Autònoma de Barcelona - amb aquest recull de fotocòpies de treballs periodístics de l' Arbonès publicats a Buenos Aires.

Conté, per ordre cronològic, articles i comentaris que el nostre company va publicar a la revista "Ressorgiment" [#] i, com a Annex, el que va escriure encapçalant els textos de "H. NADAL I MALLOL in memoriam" que va editar OBRA CULTURAL CATALANA a gener 1979.

[#] "Ressorgiment", revista independent catalana, no comercial, que es va publicar mensualment a Buenos Aires, ininterrompudament, des d'agost del 1916 a desembre 1972. El seu nacionalisme sense pactes ni partidismes, li permeté gaudir d'un ampli ventall de col.laboradors, tots ells també altruïstes, i guiats pel mateix esperit patriòtic. Ha estat la publicació catalana de més llarga durada de tots els temps.

Els 677 números de la seva col.lecció es poden consultar a la Biblioteca de Catalunya i a la del Centre d'Estudis Històrics Internacionals (CEHI), de Barcelona, i a la Biblioteca Municipal El Port de la Selva (Alt Empordà).

El català, ¿dialecte, llengua vernacla o idioma?

QUAN els mitjans de comunicació de masses són controlats i dirigits, sigui per un govern o per interessos, resulta sumament fàcil convertir una mentida en quelcom que es pot fer passar per una veritat. A mida que aquests mitjans són perfeccionats, aquesta realització es fa més fàcil. Ho hem vist posar en pràctica d'una manera sistemàtica i gairebé perfecta per la màquina propagandista d'un Goebbels, pels seus deixebles franquistes, per les agències d'informació al servei de qualsevol imperialisme, fins arribar a les empreses de propaganda comercial. Ho hem vist i ho seguim veient cada dia.

Aquesta tècnica de convertir la mentida en veritat ha estat a bastament utilitzada pels governs centralistes espanyols en llur esforç per tal d'eliminar la personalitat de Catalunya. En una època la consigna fou afirmar que la llengua catalana era un dialecte. Tanta força va tenir aqueixa afirmació que, encara avui, molta gent —catalans inclosos— està convençuda que ho és. (Un redactor del diari "Clarín" se'n feia

ressò l'any 1960 en parlar dels Jocs Florals celebrats a Buenos Aires aquell any). Algú pot creure que això no té gaire importància o que no pot fer-nos gaire mal. Qui això cregui, que observi de quina manera tan senzilla fórem exclosos de la Història per un fet similar. Ferran Soldevila ho explica així, en la seva "Història de Catalunya", tot produint un fragment d'un article seu publicat a "La Publicitat" amb el títol "Qüestió de noms": "Els historiadors espanyols en llur dèria de rebaixament i d'ocultació de la nostra grandesa passada, van trobar un procediment massa senzill perquè no n'usessin i n'abusessin. Des que les corones de Catalunya i Aragó s'unien, ja no calia parlar més, en parlar del conjunt, de Catalunya ni de català. Adhuc en allò que més privatiu li era, la nostra pàtria es veia despullada de tot patrimoni. Es parlava d'expansió marítima d'Aragó, de marina aragonesa. El poble que de fet sustentava l'hegemonia dins els Estats catalano-aragonesos desapareixia de la història política externa d'aquests Estats.

La gesta dels historiadors espanyols transcendí: els historiadors estrangers van seguir la via per ells marcada, sense adonar-se sinó molt excepcionalment de la injustícia i la inexactitud que cometien".

Mes tornem al problema del dialecte. Quan més endavant la divulgació de la tasca de filòlegs i lingüistes, per tal de fixar normativament la nostra llengua, va posar en evidència la ignorància o mala fe d'aquells qui la tiellaven de dialecte, van haver de canviar de tàctica. Ara es parlaria de la "llengua vernacla" quan s'hagués de fer referència a la llengua catalana. Si tenim esment que segons el diccionari de Pompeu Fabra "vernacle" és un adjectiu que vol dir: "Pertanyent a la contrada on heia nascut, dit especialment de la llengua" no ens podem pas enutjar perquè aquesta vegada diuen una veritat: el català és la llengua vernacla dels catalans. Ara bé, també el castellà és la llengua vernacla dels castellans, segons la definició de Pompeu Fabra, i per aquest camí poden sorgir obstacles. Per exemple, podem llegir: "El señor Fulano habló en

El català, ¿dialecte, llengua vernacla o idioma?

QUAN els mitjans de comunicació de masses són controlats i dirigits, sigui per un govern o per interessos, resulta sumament fàcil convertir una mentida en quelcom que es pot fer passar per una veritat. A mida que aquests mitjans són perfeccionats, aquesta realització es fa més fàcil. Ho hem vist posar en pràctica d'una manera sistemàtica i gairebé perfecta per la màquina propagandista d'un Goebbels, pels seus deixebles franquistes, per les agències d'informació al servei de qualsevol imperialisme, fins arribar a les empreses de propaganda comercial. Ho hem vist i ho seguim veient cada dia.

Aquesta tècnica de convertir la mentida en veritat ha estat a bastament utilitzada pels governs centralistes espanyols en llur esforç per tal d'eliminar la personalitat de Catalunya. En una època la consigna fou afirmar que la llengua catalana era un dialecte. Tanta força va tenir aqueixa afirmació que, encara avui, molta gent —catalans inclosos— està convençuda que ho és. (Un redactor del diari "Clarín" se'n feia

ressò l'any 1960 en parlar dels Jocs Florals celebrats a Buenos Aires aquell any). Algú pot creure que això no té gaire importància o que no pot fer-nos gaire mal. Qui això cregui, que observi de quina manera tan senzilla fórem exclosos de la Història per un fet similar. Ferran Soldevila ho explica així, en la seva "Història de Catalunya", tot produint un fragment d'un article seu publicat a "La Publicitat" amb el títol "Qüestió de noms": "Els historiadors espanyols en llur dèria de rebaixament i d'ocultació de la nostra grandesa passada, van trobar un procediment massa senzill perquè no n'usessin i n'abusessin. Des que les corones de Catalunya i Aragó s'unien, ja no calia parlar més, en parlar del conjunt, de Catalunya ni de català. Adhuc en allò que més privatiu li era, la nostra pàtria es veia despullada de tot patrimoni. Es parlava d'expansió marítima d'Aragó, de marina aragonesa. El poble que de fet sustentava l'hegemonia dins els Estats catalano-aragonesos desapareixia de la història política externa d'aquests Estats.

La gesta dels historiadors espanyols trascendí: els historiadors estrangers van seguir la via per ells marcada, sense adonar-se sinó molt excepcionalment de la injustícia i la inexactitud que cometien".

Mes tornem al problema del dialecte. Quan més endavant la divulgació de la tasca de filòlegs i lingüistes, per tal de fixar normativament la nostra llengua, va posar en evidència la ignorància o mala fe d'aquells qui la tiellaven de dialecte, van haver de canviar de tàctica. Ara es parlaria de la "llengua vernacla" quan s'hagués de fer referència a la llengua catalana. Si tenim esment que segons el diccionari de Pompeu Fabra "vernacle" és un adjectiu que vol dir: "Pertanyent a la contrada on heia nascut, dit especialment de la llengua" no ens podem pas enutjar perquè aquesta vegada diuen una veritat: el català és la llengua vernacla dels catalans. Ara bé, també el castellà és la llengua vernacla dels castellans, segons la definició de Pompeu Fabra, i per aquest camí poden sorgir obstacles. Per exemple, podem llegir: "El señor Fulano habló en

lengua vernàcula". Si ens ho diuen en castellà i no coneixem el senyor "Fulano" haurem de creure que aquell senyor va parlar en castellà. Només si sabem que el senyor "Fulano" és català, ens podrem suposar que ho féu en la seva llengua. La UNESCO, però, ha limitat el sentit de "llengua vernàcula" i la defineix així: "és la llengua materna d'un grup dominat socialment o políticament per un altre que parla una llengua diferent. No considerem vernàcula la llengua d'un minoria d'un país quan és la llengua oficial d'un altre país". I encara aclareix: "La UNESCO reconeix que, encara que aquesta definició és aplicable a la majoria dels casos, perquè pogués ser aplicada universalment a satisfer les condicions que regixen cada cas concret caldria fer-li certes modificacions en la redacció o en algun dels seus elements".

Aleshores, segons la UNESCO, el castellà és una llengua oficial i el català una llengua vernàcula (això encara es podria discutir perquè el català és idioma oficial a Andorra) i per tant no hi pot haver confusió. Ara, no hi hauria confusió amb el castellà; però el basc i el gal·lec també són llengües vernacles. Vol dir, doncs, que el problema existeix i la frase que hem posat com exemple no té un sentit clar.

Mes hi ha un altre aspecte, encara. Fa poc llegíem una carta, adreçada al Director del suplement literari del "The Times", queixant-se perquè en una nota editorial s'havia referit als "grans vernacles indús" (great Indian vernaculars). El senyor Ansar Kahn, qui signa la carta, diu que per als Indús i Pakistanis el mot "vernacle" no és una paraula agradable perquè deriva de la rel sanscrida "verna" que vol dir "esclau nascut a casa" i porta implícit el sentit que li donaren els anglesos durant l'època colonial. I en un altre fragment li pregunta per què en parlar dels "grans vernacles indús" no havia dit "les llengües indúes, que això és el que són".

Heus aquí la qüestió, en el nostre cas, també. Per què no dir "llengua catalana" si això és el que és i ens evitariem confusions? Perquè precisament el desig del govern franquista és de crear confusió i rebaixar el valor de la nostra llengua per mor del significat de la rel sanscrida de la paraula "vernacle". Perquè pel mateix motiu es parla del "Levante" per a referir-se a un sector tallat arbitràriament que inclou València amb trossos de Múrcia. Perquè per això també actualment la censura franquista exclou sistemàticament dels textos que revisa els conceptes: "Països Catalans", "Principat", "Estat espanyol" (cal dir Espanya) i tracta d'eliminar tota suggerència a presentar l'àrea lingüística catalana en un sentit nacional o col·lectiu.

Vol dir, doncs, que quan no es pot

convertir la mentida en veritat acceptada, cal crear confusió i rebaixar el valor del concepte o bé eliminar-lo dels textos que es publiquen.

La majoria de les vegades els resultats demostren que hom aconsegueix fer passar el gat per llebre. Almenys aconsegueix influenciar o convèncer la gran massa. Sempre hi ha, això sí, aquella minoria que, principalment pel seu grau de cultura, sap distingir i a la llarga esbrinar l'enredada. D'ací la necessitat imperiosa d'elevat tant com es pugui el nivell cultural de l'home-massa. Avui ja no n'hi ha prou amb saber llegir i escriure, per tal de deixar d'ésser analfabet. Cal que l'home del carrer, aquest home qui actualment ingereix el primitiu informatiu que li serveixen els papers o el "Reader's Digest", la televisió o la ràdio, com a únic aliment de la seva dieta cultural, sàpiga triar el gra de la palla. Al món, ultra la fam de pa, hi ha un altre flagell d'importància similar: la fam de saber. I si bé és capital el coneixement científic, no ho és menys el coneixement humanístic. Avui, paradoxalment, sabem més coses (segurament mal apreses) respecte dels coets espacials o de la fisió nuclear que de nosaltres mateixos en relació amb el medi i la història; de l'home en relació amb els altres homes. Crec que fóra difícil trobar un home en el món que anomenem civilitzat que no hagués sentit parlar dels coets que s'han enviat a l'espai; en canvi quants no en trobarem que ignoren que al món moren anualment de fam quaranta milions de persones?

Portant el problema a casa nostra, mancats com estem d'un ensenyament normal a escala nacional, és necessari que la nostra gent sàpiga que el català és un idioma culte, ric i flexible, capaç

d'expressar tota la gamma moderna de conceptes científics, tècnics, artístics, etc., amb la mateixa facilitat que qualsevol llengua més universal; que és la llengua amb la qual han de parlar als seus fills i amb la qual se'ls hauria d'educar (1).

Des d'aquesta base hem de partir els catalans per tal de formar-nos una consciència d'allò que som dins el context de pobles del món.

Quan la majoria dels habitants dels Països Catalans posseeixin aqueix pòsit cultural, quan ja no se'ls pugui entabanar amb cap "slogan" mistificador, quan sàpiguem qui són i què han estat en el curs de la Història, i el lloc que ocupen actualment, podrem començar a emprendre tots units la tasca d'obrir la porta que dona al camí de la llibertat.

Jordi Arbonès

(1) Diu el filòleg Delfí Dalmau: "No saben pas el mal cultural i moral que fan als fills i a si mateixos els pares que exclouen la pròpia llengua de la cultura dels fills". I diu, també: "Els infants que parlen amb mainaderes una llengua diferent de la que usen amb els pares, ni s'adonen que practiquen dues llengües: per a ells és com un ambient expressiu tal, el dels pares, i un altre ambient expressiu el de la mainadera. I tot just anys més tard discernen que és qüestió de llengües diferents. Però mentrestant, han assimilat dues fonètiques, dues sintaxis, dos lèxics. Posseeixen doble base lingüística "nautral". Són naturalment bilingües. I entre les dues maneres d'expressar-se s'han exercitat a pronunciar gairebé tots els sons que trobaran més endavant en un ampli poliglòtisme; i qui diu la fonètica diu dels altres aspectes lingüístics". I segueix: "Avui tot home culte ha d'ésser poliglòt; si més no bilingüe. Diem avui i hauríem d'haver dit sempre". (Del pròleg al llibre).

"Ressorgiment" N° 595 - febrer 1966

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

lengua vernacula". Si ens ho diuen en castellà i no coneixem el senyor "Fulano" haurem de creure que aquell senyor va parlar en castellà. Només si sabem que el senyor "Fulano" és català, ens podrem suposar que ho féu en la seva llengua. La UNESCO, però, ha limitat el sentit de "llengua vernacula" i la defineix així: "és la llengua materna d'un grup dominat socialment o políticament per un altre que parla una llengua diferent. No considerem vernacula la llengua d'un minoria d'un país quan és la llengua oficial d'un altre país". I encara aclareix: "La UNESCO reconeix que, encara que aquesta definició és aplicable a la majoria dels casos, perquè pogués ser aplicada universalment a satisfer les condicions que regeixen cada cas concret caldria fer-li certes modificacions en la redacció o en algun dels seus elements".

Aleshores, segons la UNESCO, el castellà és una llengua oficial i el català una llengua vernacula (això encara es podria discutir perquè el català és idioma oficial a Andorra) i per tant no hi pot haver confusió. Ara, no hi hauria confusió amb el castellà; però el basc i el gallec també són llengües vernacles. Vol dir, doncs, que el problema existeix i la frase que hem posat com exemple no té un sentit clar.

Mes hi ha un altre aspecte, encara. Fa poc llegíem una carta, adreçada al Director del suplement literari del "The Times", queixant-se perquè en una nota editorial s'havia referit als "grans vernacles indús" (great Indian vernaculars). El senyor Ansar Kahn, qui signa la carta, diu que per als Indús i Pakistanis el mot "vernacle" no és una paraula agradable perquè deriva de la rel sanscrita "verna" que vol dir "esclau nascut a casa" i porta implícit el sentit que li donaren els anglesos durant l'època colonial. I en un altre fragment li pregunta per què en parlar dels "grans vernacles indús" no havia dit "les llengües indües, que això és el que són".

Heus aquí la qüestió, en el nostre cas, també. Per què no dir "llengua catalana" si això és el que és i ens evitariem confusions? Perquè precisament el desig del govern franquista és de crear confusió i rebaixar el valor de la nostra llengua per mor del significat de la rel sanscrita de la paraula "vernacle". Perquè pel mateix motiu es parla del "Levante" per a referir-se a un sector tallat arbitràriament que inclou València amb trossos de Múrcia. Perquè per això també actualment la censura franquista exclou sistemàticament dels textos que revisa els conceptes: "Països Catalans", "Principat", "Estat espanyol" (cal dir Espanya) i tracta d'eliminar tota suggerència a presentar l'àrea lingüística catalana en un sentit nacional o col·lectiu.

Vol dir, doncs, que quan no es pot

convertir la mentida en veritat acceptada, cal crear confusió i rebaixar el valor del concepte o bé eliminar-lo dels textos que es publiquen.

La majoria de les vegades els resultats demostren que hom aconsegueix fer passar el gat per llebre. Almenys aconsegueix influenciar o convèncer la gran massa. Sempre hi ha, això sí, aquella minoria que, principalment pel seu grau de cultura, sap distingir i a la llarga esbrinar l'enredada. D'ací la necessitat imperiosa d'elevat tant com es pugui el nivell cultural de l'home-massa. Avui ja no n'hi ha prou amb saber llegir i escriure, per tal de deixar d'ésser analfabet. Cal que l'home del carrer, aquest home qui actualment ingereix el primitiu informatiu que li serveixen els papers o el "Reader's Digest", la televisió o la ràdio, com a únic aliment de la seva dieta cultural, sàpiga triar el gra de la palla. Al món, ultra la fam de pa, hi ha un altre flagell d'importància similar: la fam de saber. I si bé és capital el coneixement científic, no ho és menys el coneixement humanístic. Avui, paradoxalment, sabem més coses (segurament mal apreses) respecte dels coets espacials o de la fisió nuclear que de nosaltres mateixos en relació amb el medi i la història; de l'home en relació amb els altres homes. Crec que fóra difícil trobar un home en el món que anomenem civilitzat que no hagués sentit parlar dels coets que s'han enviat a l'espai; en canvi quants no en trobarem que ignoren que al món moren anualment de fam quaranta milions de persones?

Portant el problema a casa nostra, mancats com estem d'un ensenyament normal a escala nacional, és necessari que la nostra gent sàpiga que el català és un idioma culte, ric i flexible, capaç

d'expressar tota la gamma moderna de conceptes científics, tècnics, artístics, etc., amb la mateixa facilitat que qualsevol llengua més universal; que és la llengua amb la qual han de parlar als seus fills i amb la qual se'ls hauria d'educar (1).

Des d'aquesta base hem de partir els catalans per tal de formar-nos una consciència d'allò que som dins el context de pobles del món.

Quan la majoria dels habitants dels Països Catalans posseeixin aqueix pòsit cultural, quan ja no se'ls pugui entabanar amb cap "slogan" mistificador, quan sàpiguem qui són i què han estat en el curs de la Història, i el lloc que ocupen actualment, podrem començar a emprendre tots units la tasca d'obrir la porta que dona al camí de la llibertat.

Jordi Arbonès

(1) Diu el filòleg Delfi Dalmau: "No saben pas el mal cultural i moral que fan als fills i a si mateixos els pares que exclouen la pròpia llengua de la cultura dels fills". I diu, també: "Els infants que parlen amb mainaderes una llengua diferent de la que usen amb els pares, ni s'adonen que practiquen dues llengües: per a ells és com un ambient expressiu tal, el dels pares, i un altre ambient expressiu el de la mainadera. I tot just anys més tard discernen que és qüestió de llengües diferents. Però mentrestant, han assimilat dues fonètiques, dues sintaxis, dos lèxics. Posseeixen doble base lingüística "nautral". Són naturalment bilingües. I entre les dues maneres d'expressar-se s'han exercitat a pronunciar gairebé tots els sons que trobaran més endavant en un ampli poliglòtisme; i qui diu la fonètica diu dels altres aspectes lingüístics". I segueix: "Avui tot home culte ha d'ésser poliglòt; si més no bilingüe. Diem avui i hauríem d'haver dit sempre". (Del pròleg al llibre).

"Ressorgiment" N° 595 - febrer 1966